

Zbigniew Janczewski

"The separation of the spouses with the bond remaining : (historical and canonical study with pastoral applications)", Juraj Kamas, Roma 1997 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 41/1-2, 295-298

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

potoczyła się w Senacie, który przegłosował dokument bez poprawek (67 głosów za, 24 przeciw i 2 wstrzymujące się). Prezydent podpisał ustawę 24.01.1998 r. co zakończyło długi, trwający cztery i pół roku proces ratyfikacyjny.

Omawiana książka zawiera również aneksy. Pierwszym z nich jest tekst konkordatu, zamieszczony w języku polskim i włoskim. W aneksach znajdujemy też teksty ustawy ratafikacyjnej z 8.01.1998 r. i Ustawy z dn. 26.06.1997 r. o finansowaniu Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie z budżetu państwa. Aneks kończy bardzo przydatne kalendarium wydarzeń i prac związanych z zawarciem i ratyfikacją konkordatu (od zerwania w 1945 r. konkordatu z 1925 r. do podpisania ustawy ratyfikacyjnej przez prezydenta RP 24.01.1998 r.). W książce umieszczono też krótkie streszczenie w języku włoskim i notkę przedstawiającą osobę autora.

Przedstawiona pozycja napisana została bardzo zwięzłym, jasnym językiem, stąd też może stać się lekturą dla specjalistów zajmujących się konkordatem jak i zwykłych czytelników, których interesuje ta problematyka. Zwraca też uwagę niezwykle aktualność książki, ukazała się bowiem w bardzo krótkim czasie po ratyfikacji konkordatu, jeszcze przed jego wejściem go w życie (co w warunkach polskich ciągle jeszcze należy do rzadkości). Opracowanie znakomicie, w sposób chronologiczny oddaje fakty mające miejsce w długim procesie ratyfikacyjnym, przez co autor ks. prof. Wojciech G ó r a l s k i stał się niejako dokumentalistą wszystkich tych wydarzeń. Czytając książkę, nabiera się pełnego przekonania co do słuszności tekstu konkordatu a zarazem niedorzeczności z jakim spotykał się on przez tyle lat ze strony jego przeciwników. Cenne są również uwagi autora do niektórych dokumentów, mających „pomóc” w ratyfikacji jak np. deklaracji Rządu z 1997 r.

Omawiana pozycja pozostanie więc ważnym opracowaniem, z którego będą niejednokrotnie korzystać zarówno prawnicy jak i historycy zajmujący się problematyką konkordatu polskiego z 1993 roku.

ks. Zbigniew Janczewski

Juraj K a m a s, The separation of the spouses with the bond remaining (Historical and canonical Study with Pastoral Applications), Roma 1997, ss. 357.

Bardzo poważnym problemem społecznym współczesnego świata jest rozpad małżeństwa i życia rodzinnego. Jego konsekwencje odczuwają nie tylko sami małżonkowie, ale także ich dzieci oraz całe społeczeństwo. Następstwem tego rozpadu jest dalsze życie małżonków złączonych nierozrwalnym węzłem małżeńskim osobno, w stanie separacji. Ta właśnie

problematyka separacji jest tematem książki słowackiego autora Juraja K a m a s a, która ukazała się nakładem Wydawnictwa Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie.

Pozycja zawiera osiem rozdziałów i trzy uzupełnienia. Rozdział pierwszy omawia separację, rozwód i powtórne zawarcie małżeństwa w nauczaniu Pisma św. Ukazując podejście Starego Testamentu do powyższych kwestii autor zwraca między innymi uwagę na biblijną wizję małżeństwa, a także dysharmonię między ideałem a rzeczywistością. Pokazuje jak wyglądała procedura rozwodowa według prawa deuteronomistycznego. Żydzi nie znali bowiem prawnej separacji, funkcjonowała natomiast w ich społeczności instytucja rozwodów. Prawo rozpoczęcia procedury rozwodowej mieli jedynie mężczyźni. Po rozwodzie nie istniał już między stronami węzeł małżeński, a konsekwencjami prawnymi rozwodu było nie tylko odseparowanie od łoża i stołu, lecz także zwolnienie z wszystkich obowiązków małżeńskich oraz możliwość zawarcia powtórnego małżeństwa zarówno przez mężczyznę jak i kobietę.

Analizując Nowy Testament autor zwraca najpierw uwagę na nauczanie Jezusa odnośnie do trwałości małżeństwa jako stanu pierwotnego. Omawiając teksty św. Pawła pokazuje, iż zgodnie z poglądami apostoła węzeł małżeński trwa tak długo jak długo żyją oboje małżonkowie i przestaje istnieć dopiero po śmierci jednego z nich. Chrześcijanie w razie trudności w ich związku mogą jedynie zdecydować się na pozostanie w separacji, nie mając jednak możliwości zawarcia ponownego małżeństwa z inną osobą. Na marginesie, nie da się nie zauważyć, że dopiero w tej partii materiału autor nawiązuje ściśle do tematu swojej książki.

Kolejny rozdział traktuje o separacji w kontekście Kościoła we wczesnych wiekach chrześcijaństwa. Omawia najpierw okres przed Soborem Nicejskim, a następnie czasy po zakończeniu tego soboru, zwracając szczególną uwagę na nauczanie ojców greckich, łacińskich, św. Augustyna a także papieży.

Rozdział trzeci poświęcony został problematyce kształtowania się doktryny Kościoła dotyczącej małżeństwa do Soboru Trydenckiego. Autor analizuje najpierw synody frankijskie, listy papieży tamtych czasów, przedstawia poglądy H i n k m a r a z R h e i m s, B u r c h a r d a z W o r m a c j i, I w o n a z C h a r t r e s. Charakteryzuje też separację według Dekretu Gracjana, pism P i o t r a L o m b a r d a, papieża A l e k s a n d r a III, św. T o m a s z a z A k w i n u.

W rozdziale czwartym, obejmującym okres od Soboru Trydenckiego do powstania Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r. poznajemy najpierw poglądy Marcina Lutra i Jana Kalwina. Zaatakowali oni doktrynalne fundamenty małżeństwa jako sakramentu i wyłączność Kościoła odnośnie do jego jurysdykcji nad małżeństwem. Małżeństwo według nich nie jest żadnym sakramentem, tylko instytucją naturalną. Konsekwencją tego jest

uznanie prawa do rozwodu. Przeciwstawiając się takiemu ujęciu, Sobór Trydencki potwierdził nierozzerwalność i sakramentalność małżeństwa, podkreślając, iż sakrament ten udziela małżonkom specjalnej łaski, uświęca ich, będąc równocześnie obrazem ciągłego zjednoczenia Chrystusa i Kościoła. Nauka o nierozzerwalności małżeństwa zawarta została w siódmym kanonie tegoż soboru. Przedmiotem zainteresowania Soboru Trydenckiego stała się też instytucja separacji. W kanonie ósmym sobór wylicza dwa jej rodzaje: separację od łoża i od wspólnego zamieszkania. Pierwsza, zdejmuje z małżonków obowiązek wspólnego pożycia seksualnego, druga obowiązek wspólnoty całego życia małżeńskiego. Kanon dwudziesty rozpatruje rozpatrywanie spraw dotyczących separacji lokalnemu biskupowi, zabraniając zajmować się tym własną powagą archidiaconowi czy sędziemu. W kolejnych punktach tego rozdziału znajdujemy ujęcia problematyki separacyjnej w Katechizmie rzymskim i praktyce Kurii Rzymskiej.

Rozdział piąty poświęcony jest doktrynie i przepisom dyscyplinarnym dotyczącym interesującej nas kwestii w czasach nowożytnych, czyli w ujęciu Kodeksu prawa kanonicznego z roku 1917, Soboru Watykańskiego II i dokumentu Synodu Biskupów z 1980 r. Wspominany kodeks wyróżnia separację stałą i czasową. W przypadku separacji stałej prawo do jej wprowadzenia nie wynika wedle autora książki jedynie z prawa kościelnego, lecz przede wszystkim z prawa bożego. Kościół włącza się w sprawy separacji, jeżeli małżonkowie chcą skorzystać z przysługującego im prawa do urzędowego stwierdzenia takiego stanu. Stwierdza się wtedy niejako urzędowo, czy zostały spełnione warunki do zaistnienia stałej separacji. Prawo do tego kodeksu przekazuje biskupowi miejscowemu stron.

Małżeństwo i wspólnota życia w obecnym prawodawstwie to tematyka rozpoczynająca rozdział szósty omawianej książki. Autor przedstawia również tutaj kanoniczną wizję separacji.

Następny rozdział poświęcony jest separacyjnej procedurze kanonicznej i cywilnej. Zajmując się procesem kanonicznym autor zauważa, że sprawy dotyczące separacji mogą być rozpatrywane zarówno na forum sądowym, jak i na drodze administracyjnej. Kompetentnym do ich rozpatrywania jest biskup diecezjalny zamieszkania małżonków, a także na drodze administracyjnej wikariusz generalny i biskupi (o ile otrzymali od biskupa diecezjalnego specjalne zlecenie). Jeżeli małżonkowie nie należą do obrządku łacińskiego, lecz do jednego z 22 obrządków wschodnich, nawet jeżeli mieszkają na terytorium biskupa łacińskiego, kompetentnym do zajęcia się sprawą jest biskup ich własnego obrządku.

Jeżeli stwierdzenie separacji ma nastąpić na drodze sądowej, kompetentnymi do jej rozpatrzenia są biskup diecezjalny małżonków, a także jego wikariusz sądowy, zastępca tegoż wikariusza lub inny wyznaczony sędzia trybunału diecezjalnego.

W podpunkcie dotyczącym prawodawstwa cywilnego autor zwraca uwagę na kompetencje Kościoła i państwa w zakresie separacji, problematykę związaną z rozwodami cywilnymi, naświetlając katolickie spojrzenie na rozwody.

Pierwszy z dodatków, znajdujący się na końcu książki zawiera listę opublikowanych przez Rotę Rzymską decyzji odnoszących się do spraw separacyjnych. Drugi, to niezwykle interesująca statystyka, z której dowiadujemy się, że ilość takich spraw wniesiono w Europie – 174, najmniej na kontynencie afrykańskim – 21. Ze spraw europejskich najwięcej zostało wniesionych w Czechosłowacji – aż 151, najmniej w Niemczech, Hiszpanii i Polsce – po 2 oraz we Włoszech – 1. Przeglądając statystyki należy żałować, że autor nie zebrał danych do dnia dzisiejszego, lecz zakończył swoje badania na roku 1988.

Ostatni z dodatków pokazuje sytuację dotyczącą separacji w kraju z którego pochodzi Juraj K a m a s – Słowacji.

Podsumowując nie można się oprzeć stwierdzeniu, iż książka słowackiego autora stanowi duży wkład w badania nad tak ciekawą instytucją prawną, a także zjawiskiem społecznym, jak separacja małżonków. Chociaż wydaje się, że zbyt wiele miejsca zajmuje w niej kwestia rozwodów, to jednak niezaprzeczalnym jest fakt dogłębnego ukazania przez autora w szerokim kontekście historycznym całej problematyki wiążącej się z separacją.

ks. Zbigniew Janczewski

**Antonio V i a n a, Organización del gobierno en la Iglesia,
Pamplona 1997, wyd. 2, ss. 304.**

Starannie wydana książka, której autorem jest wykładowca organizacji kościelnej Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Nawarry w Pampelunie, otwiera serię wydawniczą podręczników prawa kościelnego przygotowywaną przez pracowników naukowych tamtejszego ośrodka. Jak zaznacza w słowie wstępnym sam Autor, jego zamiarem było sporządzenie syntetycznego opracowania organizacji władzy w Kościele tacińskim. Adresatami książki są przede wszystkim studenci prawa kanonicznego. Choć Autor usprawiedliwia się koniecznością skrótowego ujmowania poszczególnych instytucji prawnych i zaznacza, że jego książka ma raczej charakter wprowadzający, to jednak trzeba przyznać, iż mimo to stanowi ona bardzo cenne i obfite źródło wiedzy, nie tylko o charakterze czysto encyklopedycznym, ale wzbogaconym o znacznie obszerniejszą prezentację i głębszą analizę poszczególnych zagadnień.

Już sam tytuł skłania do zastanowienia się: *Organizacja władzy w Kościele*. Choć właściwie hiszpańskie słowo *gobierno* należałoby raczej w języku